

πέρα από κάθε αμφιβολία ότι το Ειρηνοδικείο Σκύρου κατείχε αντίτυπο της πρώτης αυτής έκδοσης του Α. Σπανού, αφού σε όλες τις άλλες εκδόσεις της μετάφρασης του Σπανού²⁴ το ως άνω απόσπασμα δεν βρίσκεται στη σελίδα 122²⁵.

Το δικαστήριο από τις αναφορές και τις αποδείξεις πείσθηκε ότι η μεταβολή δεν έγινε σιγά - σιγά και ανεπαίσθητα αλλά απότομα με την ορμή του ποταμού. Και λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις του Νόμου αποφάσισε τα ακόλουθα:

α) Δικαίωσε τον ενάγοντα Χατζη-Αλέξη και υποχρέωσε την εναγόμενη Συβίτου να του αποδώσει το αποκοπέν τμήμα του περιβολιού του.

β) Επειδή όμως το τμήμα αυτό το χώριζε ήδη ο ποταμός από το όλο περιβόλι του Χατζη-Αλέξη, του επέτρεψε να επέμβει στη διαμόρφωση της κοίτης του ποταμού (τον μήνα Αύγουστο οπότε η μεταβολή του ρείθρου θα ήταν ευκολότερη) ώστε ο ποταμός να επανέλθει στην πρώτη του κοίτη με την οποία το αποκοπέν τμήμα, όπως είχε φυτευθεί, θα αποτελούσε και πάλι συνεχόμεν²³⁵

ο τμήμα του όλου περιβολιού του.

γ) Αναγνωρίζοντας προφανώς την εναγόμενη ως καλής πίστης νομέα, υποχρέωσε τον ενάγοντα να την αποζημιώσει για τα ωφελήματα που επέφερε αυτή στο αποδιδόμενο τμήμα (περίφραξη, φύτευση).

δ) Για τον ίδιο λόγο προφανώς δεν επιδίκασε τα έξοδα της δίκης στην εναγόμενη αλλά τα μοίρασε μεταξύ των δύο διάδικων.

Τέλος το δικαστήριο έκρινε ότι η απόφασή του μπορούσε να εκκληθεί εντός 24 ωρών.

Σπορά ξένου αγρού εκ πλάνης. Αποζημίωση. Το τοπικό έθιμο του αντίσπορου

*Απόφασις Πολιτική
Διορθωτική*

Άριθ. 5

Έν ὀνόματι τῆς Κυβερνήσεως

Ἀναγνοῦν ἀναφορὰν τοῦ Κυρίου Σταμάτη Φεργάδη, μηνολογουμένην τὴν 2

τ σ ά κ η, Πρόχειρον Νόμου ή Έξάβιβλος, Αθήναι 1971, σ. 104 και 140). Η μετάφραση του εδαφίου στην πρώτη έκδοση του Α. Σ π α ν ο ύ είναι όπως καταχωρείται στην απόφαση, με τις εξής μικρές διαφορές: αλλάζει το υποθετικό «εί» σε «άν», την οριστική «δείχνει» σε υποτακτική «δείχνη» και το ιδιωματικό «ἤφερεν» σε «ἔφερε».

24. Λεπτομέρειες για τις μεταφράσεις αυτές που εκδόθηκαν μεταξύ 1766 και 1820 βλ. Κ. Π ι τ σ ά κ η, ό.π. σ. ογ-οστ.

25. Τη διαπίστωση αυτή καθώς και την επισήμανση των διαφορών του κειμένου οφείλουμε στον κ. Κ. Π ι τ σ ά κ η.

Μαΐου τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, δι' ἧς ἐνάγει τὸν Κύριον Ἀναγνώστην γαμβρὸν τοῦ Σταμάτη παπα-Λέου, τοῦ ὅτι οἰκειοποιηθεὶς αὐτὸς δύω τινὰ χωράφια του κείμενα περὶ τὸ μέρος τοῦ Τραχιοῦ τὰ ἔσπειρεν.

Ἀκοῦσαν ἀπολογία τοῦ Κυρίου Ἀναγνώστου γαμβροῦ Σταμ. παπα-Λέου, ὅτι ἔχων καὶ αὐτὸς εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ἰδιά του χωράφια πλησίον τῶν χωραφίων τοῦ διαληφθέντος Σταμ. Φεργάδη καὶ βουλόμενος σπεῖραι αὐτὰ ἔσπειρεν ἀντ' αὐτῶν ἐξ ἀγνοίας του τὰ τοῦ Σταματίου Φεργάδη καὶ ὅτι ἅμα πληροφορηθεὶς παρὰ τῶν γειτόνων του τοῦ ὅτι τὰ σπαρθέντα παρ' αὐτοῦ χωράφια δὲν εἶναι τὰ ἰδικά του ἀλλὰ τοῦ Στ. Φεργάδη ἐπρόσφερε πρὸς αὐτὸν τὰ ἰδικά του νὰ τὰ σπεῖρη αὐτὸς ἀντὶ τῶν ἰδίων του καὶ ὅτι τοῦ ἐπρόσφερε καὶ περισσοτέραν τινὰ γῆν χωραφίων του ἀφ' ὅσων αὐτὸς εὐρὼν ἔσπειρε.

Ἀκοῦσαν κατ' αἴτησιν τῶν δύω διαφερομένων μερῶν τὴν ἑνορκον ὁμολογίαν τοῦ πρώην Ἀστυνομίου Κυρίου Γεωργίου Αὐλωνίτου (πρὸς ὃν οὗτοι εἶχον παρουσιασθεῖ προλαβόντως διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν) τοῦ ὅτι ὁ Ἀναγνώστης γαμβρὸς τοῦ Σταμ. παπα Λέου ἔκτοτε πρὶν εἰσεῖτι ἀπεράσῃ ὁ καιρὸς τῆς σπορᾶς ἐπρόσφερε πρὸς τὸν Σταμ. Φεργάδη τὰ ἰδικά του χωράφια συνορευόντα τῶν ἐκείνου, τὰ ὅποια αὐτὸς ἔσπειρε καὶ ὅτι αὐτὰ εἶχον τὴν αὐτὴν ποιότητα γῆς μὲ μεγαλυτέραν ἔκτασιν καὶ ὅτι μολονότι ὁ Σταμ. Φεργάδη ὑποχρεώθη παρὰ τῆς Ἀστυνομίας νὰ δεχθῇ αὐτά, αὐτὸς δυστροπῶν δὲν τὰ ἐδέχθη.

Ἐπομένως θεωροῦν

1. Ὅτι ὁ Ἀναγνώστης γαμβρὸς τοῦ Σταμ. παπα Λέου ὠφελεῖ μᾶλλον παρ' ὅτι βλάπτει τὸν Σταμ. Φεργάδη, διότι ἐκκαθάρῃσεν καὶ ἔσπειρε τὰ χωράφια αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ νὰ ἐκκαθαρίσῃ καὶ καλλιεργήσῃ τὰ ἰδικά του.

2. Ὅτι ἐξ ἀγνοίας του ἔσπειρε αὐτὰ προσφέρων διὰ τὸ ἐξ ἀγνοίας σφάλμα του τὰ ἰδικά του.

3. Ὅτι ὁ Σταμάτης Φεργάδης ἂν ἐδέχετο ἔκτοτε ἀντὶ τῶν ἰδικῶν του χωραφίων τὰ χωράφια τοῦ Ἀναγνώστου διὰ νὰ τὰ σπεῖρη καὶ αὐτὸς, τὸ αὐτὸ καὶ ἴδιον κέρδος ἠθέλην ἀπολαύσῃ ἀφ' ὅσον ἀπῆλauen ἀπὸ τὰ ἰδικά του, μάλιστα καὶ περισσότερα, διότι τοῦ προσεφέρθη μεγαλυτέρα ἔκτασις γῆς.

4. Ὅτι αὐτὸς ὠφελεῖται καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, δηλαδή τοῦ ὅτι τὰ χωράφια του θέλει τὰ παραλάβῃ διὰ τὸ ἐρχόμενον καθαρισμένα καὶ ἔτοιμα νὰ σπαροῦν.

5. Ὅτι ὁ Ἀναγνώστης διὰ τὸ ἐξ ἀγνοίας σφάλμα του ζημιούται, χάσας τὸν καιρὸν του καὶ ἔξοδα εἰς ἐκκαθάρισιν ξένων χωραφίων καὶ μέλλει νὰ ἐξοδεύσῃ καὶ ἐκ δευτέρου εἰς τὸ νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὰ ἰδικά του.

Ἀποφασίζει διορθωτικῶς

1. Ὁ Ἀναγνώστης γαμβρὸς τοῦ Στ. παπα Λέου νὰ δόσῃ πρὸς τὸν Σταμάτην

Φεργάδη τὸν ἀντίσπορον τῆς σποράς ἔρριψεν εἰς τὰ χωράφια του καὶ τοῦτο κατὰ τὸ τοπικόν ἔθος.

2. Ἐκτὸς τοῦ ἀντισπόρου νὰ δόσῃ πρὸς αὐτὸν ἓν κοιλὸν γεννήματος περιπλέον.

3. Οἱ δύο ὁμοῦ θέλει πληρώσωσι τὰ δικαστικά ἔξοδα.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη εἶναι ἀνέκλητος.

Ἐκρίθη καὶ ἀπεφασίσθη τὴν ἐνδεκάτην Μαΐου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τριακοστοῦ ἔτους. Ἐν Σκύρῳ.

Ὁ Ἀστυνόμος καὶ προσωρινῶς ἐνεργῶν τὰ χρῆμα τοῦ Εἰρηνοδίκου

Ἄν Μητάρης

Ὁ Γραμματεὺς

Κ. Γριμανέλης

Υπόμνημα

Ἡ υπόθεσις αναφέρεται στην περίπτωση της σποράς ἐπὶ αλλοτρίου ἐδάφους. Ὁ εναγόμενος ὀνόματι Αναγνώστης ἦταν κατὰ πάσα πιθανότητα ξενοτοπίτης που εγκαταστάθηκε στη Σκύρο καὶ παντρεύτηκε τὴ θυγατέρα του σκυριανοῦ Σταμάτη παπα-Λέου καὶ γι' αὐτὸ ἐμείνε γνωστός ὡς «γαμπρὸς τοῦ Σταμάτη παπα-Λέου». Εἶχε, προφανῶς προικῶα, δύο χωράφια στὸν κάμπο τοῦ Τραχιοῦ, σιτοβολῶνα τοῦ νησιοῦ, τὰ ὁποῖα συνόρευαν με τὰ χωράφια τοῦ ἐνάγοντα Σταμάτη Φεργάδη. Στὴν περίοδο τῆς σποράς, περί τὸν Νοέμβριο τοῦ 1829, ὁ Αναγνώστης θέλησε νὰ σπείρει, ἀλλὰ σαν ξένος που ἦταν μπέρδεψε τὰ σύνορα καὶ ἐσπείρε κατὰ λάθος τὰ χωράφια τοῦ γείτονα Φεργάδη. Εἰδοποιηθεὶς ἀπὸ τοὺς γείτονες ἀναγνώρισε τὸ λάθος του καὶ προσφέρθηκε νὰ δώσει γιὰ σπορά στὸν Φεργάδη τὰ δικά του χωράφια, τὰ ὁποῖα ἦταν ἐξίσου καλὰ καὶ μάλιστα κάπως μεγαλύτερα. Ὁ Φεργάδης δὲν τὸ δέχτηκε, με ἀποτέλεσμα νὰ προσφύγουν στὸν τότε ἀστυνόμο τοῦ νησιοῦ Γεώργιο Αὐλωνίτη γιὰ νὰ τοὺς λύσει τὴ διαφορά. Ὁ ἀστυνόμος συνέστησε στὸν Φεργάδη νὰ δεχθεῖ τὴν προσφορά, δεδομένου ὅτι διαρκούσε ἀκόμα ἡ περίοδος τῆς σποράς. Ἀλλὰ ὁ Φεργάδης ἐπέμεινε στὴν ἀρνήσή του καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς συγκομιδῆς ἐκανε ἀγωγή στο εἰρηνοδικεῖο καταγγέλοντας τὸν Αναγνώστη γιὰ οἰκειοποίηση τῶν χωραφίων του.

Τὸ εἰρηνοδικεῖο διάβασε τὴν ἀναφορά τοῦ ἐνάγοντα καὶ ἀκούσε τὴν προφορικὴ ἀπολογία τοῦ εναγόμενου καθὼς καὶ τὴν ἐνορκὴ προφορικὴ μαρτυρία τοῦ πρώην ἀστυνόμου. Καὶ κατέληξε στὸ συμπέρασμα πὼς ἡ ἐκ μέρους τοῦ Αναγνώστη σπορά τῶν ξένων χωραφίων δὲν ἐγίνε με πρόθεσις οἰκειοποίησης ἀλλὰ ἀπὸ συγγνωστὴ πλάνη περὶ τὰ πράγματα καὶ ὁμολογημένη ἀγνοία αὐτῶν, που δικαιολογούσε τὴν καλὴ του πίστι.

Θεώρησε εξάλλου ότι ο μεν Φεργάδης: α) θα είχε ωφεληθεί αν δεχόταν να σπείρει τα χωράφια του Αναγνώστη τα οποία θα του απέδιδαν όσο και τα δικά του και κάτι περισσότερο και β) θα ωφεληθεί και κατά την επόμενη περίοδο γιατί θα βρει τα χωράφια του προετοιμασμένα για σπορά. Ενώ αντίθετα ο Αναγνώστης ζημιώθηκε: α) γιατί καλλιέργησε ξένα χωράφια και β) γιατί κατά την επόμενη σπορά θα είχε να καθαρίσει τα δικά του χωράφια.

Με τα δεδομένα αυτά το δικαστήριο επηρεασμένο από την αδιάλλακτη στάση του ενάγοντα και τη διαλλακτική του εναγόμενου, διαμόρφωσε την ευνοϊκή διάθεση υπέρ του δεύτερου η οποία σαφώς διαφαίνεται στο σκεπτικό της απόφασης.

Από καθαρά νομική άποψη το δικαστήριο είχε ν' αντιμετωπίσει το δύσκολο πρόβλημα της σποράς επί αλλοτρίου εδάφους, για το οποίο στο βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο, παρά τις ασάφειες, κρατούσε η αρχή ότι η ριζωθείσα σπορά ανήκε στον κύριο του εδάφους («ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ σου σπείρω, σὸν ἔσται»). Εξάλλου εφόσον είναι βέβαιο ότι ο ειρηνοδίκης και ο γραμματέας αφενός μεν είχαν σαφή γνώση της Εξαβίβλου και αφετέρου ήξεραν ότι όταν δικάζαν (Μάιος 1830) δεν είχε ακόμα συντελεσθεί η συγκομιδή, θα μπορούσαν να κάνουν χρήση σχετικής διάταξης της Εξαβίβλου (βιβλ. Β τίτλ. Α, εδ. 12) που ορίζει ότι: «Ἐάν μετὰ τό σπεῖραι καί μὴ λαβεῖν τούς καρπούς γνῶ ἀλλότριον τόν ἀγρόν ὁ καλῇ πίστει νομεύς τῇ λήψει δεσπόζει αὐτῶν».

Αντ' αυτών το ειρηνοδικείο προτίμησε την εφαρμογή τοπικού εθίμου. Η προτίμηση αυτή είναι ιδιαίτερα αξιοπρόσεκτη γιατί την εποχή της δίκης η ισχύς του εθιμικού δικαίου δεν είχε επίσημα αναγνωρισθεί. Πράγμα που επιβεβαιώνει την άποψη που εκθέσαμε στην Εισαγωγή, ότι σε όλη την επαναστατική περίοδο και μέχρι το 1835 τα τοπικά έθιμα εξακολουθούσαν σιωπηρώς να είναι σεβαστά και να εφαρμόζονται²⁶.

Το «τοπικόν έθος» του «αντισπόρου» που εφαρμόζει η απόφαση δεν μας είναι γνωστό από άλλα σκυριανά στοιχεία. Είναι γνωστό κυρίως στην περιοχή της Θεσσαλίας με την έννοια της αμοιβής ή του μισθώματος που δικαιούται ο ιδιοκτήτης χωραφιού που παραχωρεί σε γεωργό για καλλιέργεια και κάρπωση²⁷. Ο αντίσπορος υπολογιζόταν γύρω στο ενάμισυ κοιλό (20-22 οκάδες) γεννήματος κατά στρέμμα. Αν έτσι εφαρμόζόταν και στη Σκύρο, φαίνεται ότι το ειρηνοδικείο εξομοίωσε με παραχώρηση την από άγνοια χρησιμοποίηση και με την παραδοχή αυτή έκρινε ότι τα μεν γεννήματα των σπαρέντων χωραφιών ανήκαν στον Αναγνώστη που τα έσπειρε, ενώ ο ιδιοκτήτης των χωραφιών edικαιούτο να πάρει ως μίσθωμα το «αντίσπορον» και επιπλέον ένα κοιλό γεννήματος. Αν δηλαδή υποθέσουμε ότι η

26. Ν. Πα ν τ α ζ ο π ο ύ λ ο υ, ό.π. σ. 151· G. M a u r e r, ό.π. σ. 617.

27. Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, λήμμα «αντίσπορος».

έκταση των σπαρέντων χωραφιών ήταν ένα στρέμμα, ο ιδιοκτήτης Φεργάδης θα έπαιρνε από τον εναγόμενο Αναγνώστη 50 οκάδες γεννήματος (σταριού ή κριθαριού), δηλαδή 30 οκάδες (1 1/2 κοιλό) ως αντίσπορο και 20 οκάδες (1 κοιλό)²⁸ περίπλεον, και θα είχε ακόμα τα χωράφια του καθαρισμένα και έτοιμα για την επόμενη σπορά.

Συνεπές προς τη συμβιβαστική αυτή λύση, το δικαστήριο επιβάρυνε και τους δύο διάδικους με τα έξοδα της δίκης. Τέλος έκρινε ότι η απόφασή του είναι ανέγκλητη.

**Συμφωνία καλλιέργειας χέρσου αγρού. Διάλυση λόγω ασθένειας
Δικαίωμα συμμετοχής. Αναφορά σε διάταξη του Γεωργικού Νόμου**

Ἀπόφασις Πολιτικῇ
Διορθωτικῇ

Ἀριθ. 6

Ἐν ὀνόματι τῆς Κυβερνήσεως

Ἀναγνοῦν ἀναφορὰν τοῦ Κυρίου Στάϊκου μηνολογημένην τὴν 12 Ἀπριλίου τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, δι' ἧς ἐνάγει τὸν Νικόλαον Καραγιάννη τοῦ ὅτι ἔχοντες συμφωνίαν εἰς τὸ μεταξὺ των τοῦ νὰ γεωργήσωσι ἓν χωράφιον κείμενον εἰς τὸ μέρος τοῦ Τραχιοῦ (χέρσον ὡς περίπου τῶν τριάκοντα ἐτῶν) δουλεύοντες ἐν αὐτῷ καὶ οἱ δύο εἰς διάρκειαν δύο ἐτῶν, νὰ μερίζωσι τὸν καρπὸν ἐκάστης σπορᾶς ἕξ ἡμισείας καὶ ὅτι τὸν πρῶτον χρόνον σπείραντες ἐν αὐτῷ ἀραποσίτην ἐμοίρασαν κατὰ τὴν συμφωνίαν των, φθάσας δὲ ὁ καιρὸς τοῦ β' χρόνου ἵνα σπείρωσι πάλιν ἐν αὐτῷ συντροφικῶς ὡς ἡ συμφωνία των δυστροπῶν ὁ Ν. Καραγιάννης ἀπέβαλεν αὐτὸν.

Ἀκοῦσαν ἀπολογίαν τοῦ Νικολάου Καραγιάννη, ἐν ᾗ ὁμολογεῖ μὲν τὴν συμφωνίαν των ἐπιφέρει δὲ ὅτι ὁ Γκιούρος Στάϊκος ἀσθενήσας ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ καιροῦ δὲν ἦτον εἰς κατάστασιν τοῦ νὰ δουλεύσῃ εἰς τὸ χωράφιον καὶ ὅτι δι' αὐτὸ τοῦτο δουλεύσας αὐτὸς μόνος καὶ ἐξοδεύσας εἰς τὴν γεώργησιν τοῦ χωραφίου δὲν τὸν βάξῃ εἰς τὴν συμπεφωνημένην συντροφίαν του.

Ἐπομένως θεωροῦν

1. Ὅτι ὁ Γκιούρος Στάϊκος ἠσθένησε δουλεύων εἰς τὸ χωράφιον πρὸς ἐκκαθάρισιν αὐτοῦ ὡς ἀπεδείχθη.

28. Ο νόμος 56 της 1 Νοεμβρίου 1827 «περί σταθμών» ὀρίζει «το κοινῶς λεγόμενον κοιλόν χωρητικόν οκάδων 22 σίτου» βλ. Γ. Δ η μ α κ ό π ο υ λ ο υ, ὁ.π., σ. 200.